

ВІДПОВІДНІСТЬ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ СУЧАСНИМ ВИМОГАМ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

СООТВЕТСТВИЕ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ СОВРЕМЕННЫМ ТРЕБОВАНИЯМ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЕЕ СТОЙКОГО РАЗВИТИЯ

THE COMPLIANCE WITH CURRENT REQUIREMENTS AND PROVIDING ESTABLISHED DEVELOPMENT OF MIGRATION POLICY OF UKRAINE

У статті проаналізовано основні показники міжнародної міграції, які характеризують відповідність міграційної політики сучасним вимогам, такі як: міграційний приріст населення, загальний коефіцієнт міграційного приросту населення, розподіл міжнародних мігрантів за країнами в'їзду в Україну; розподіл міжнародних мігрантів за країнами виїзду з України. Проведена оцінка даних показників дозволила виявити причини та відповідність ведення міграційної політики держави сучасним вимогам. Обґрунтовані та запропоновані рекомендації з питань ефективного функціонування міграційної політики на державному та міжнародному рівні для забезпечення її сталого розвитку та відповідності сучасним вимогам сьогодення. Загальним результатом досліджень і наведених розробок є набуті подальшого розвитку науково-практичні засади формування міграційної політики в Україні, інституційних, організаційних, економічних, соціальних, правових, та інших механізмів ефективного реалізації державної та міжнародної міграційної політики.

Ключові слова: міграційна політика, міграційні процеси, установлений розвиток міграції, розподіл міжнародних мігрантів, ефективна міграційна політика.

В статье проанализированы основные показатели международной миграции, которые характеризуют соответствие миграционной политики современным требованиям, такие как: миграционный прирост населения, общий коэффициент миграционного прироста населения, распределение международных мигрантов, за странами въезда в Украину; распределение международных мигрантов за странами выезда из Украины. Проведенная оценка данных показателей позволила обнаружить причины и соответствие ведения миграционной политики государства современным требованиям. Обоснованные и предложенные рекомендации по вопросам эффективного функционирования миграционной политики на государственном и международном уровне для обеспечения ее устойчивого развития и соответствия современным требованиям настоящего. Общим результатом исследований и приведенных разработок приобретены последующего развития научно-практические принципы формирования миграционной политики в Украине, институциональных, организационных, экономических, социальных, правовых, и других механизмов эффективной реализации государственной и международной миграционной политики.

Ключевые слова: миграционная политика, миграционные процессы, установленное развитие миграции, распределение международных мигрантов, эффективная миграционная политика.

In the article are presented the main indicators of international migration, which describe the accordance of migration policy with the current requirements. It includes indicators of migratory population growth, total rate of migratory population growth, international migrant stock by country of origin, international migrant stock by country of departure. The evaluation of these indicators revealed causes and a compliance of the state migration policy with current requirements. Propositions for the effective functioning of migration policy at national and international level are presented to provide established development of migration policy and compliance with current requirements. The overall result of the research is further developed scientific and practical bases of the formation of migration policy in Ukraine, institutional, organizational, economic, social, legal and other mechanisms for the effective implementation the national and international migration policy.

Key words: migration policy, migration, established development of migration, distribution of international migrants, effective migration policy.

Вступ. Сучасна трудова міграція стимулює соціально-економічну, регуляторну діяльність держави, спрямовану на зниження напруги на регіональних ринках праці, рух суспільства до європейських соціальних стандартів цінностей, забезпечення її сталого розвитку. В Україні на сьогодні міграційний приріст є недостатнім для компенсації скорочення чисельності населення, що зумовлено низькими значеннями показників соціально-економічного розвитку, які зменшують міграційну привабливість країни. Варто зазначити, що в перспективі саме імміграція може стати реальним джерелом поповнення людського потенціалу України для цього необхідне ефективне функціонування міграційної політики як на державному, так і на міжнародному рівні.

Практичними та теоретичними аспектами дослідження ефективної міграційної політики держави присвячені роботи вітчизняних науковців, а саме: З. П. Баранник [1], В. Я. Бідак [2], М. М. Біль [3], Ю. П. Гуменюк [5], В. Я. Кудлак [7], Л. О. Курій [8], І. О. Романенко [1], С. О. Цапок [2] та інших. Із зарубіжних науковців, варто виділити праці Б. Гхоша, Р. Эпплеярда, С. Кастла, Дж. Саймона, М. Тоффлера та інших, які займалися вивченням специфіки державного та регіонального регулювання міграційних процесів. Слід зазначити, що проблема відповідності міграційної політики України сучасним вимогам та її сталого розвитку залишається недостатньо вивченою. У наукових працях з міграції трудових ресурсів відсутній єдиний підхід щодо проведення міграційної політики України для її ефективного та сталого розвитку.

Постановка завдання. Цілями статті є дослідження відповідності міграційної політики України сучасним вимогам виявлення проблемних

елементів, що дозволить нам запропонувати шляхи ефективної міграційної політики враховуючи європейські соціальні стандарти та цінності в забезпеченні її устанавленого розвитку.

Методологія. Методологічну основу становлять фундаментальні положення концепцій міграційної політики, методи аналізу та синтезу, емпіричний та графоаналітичний методи, праці провідних іноземних і вітчизняних вчених у досліджуваній сфері.

Результати дослідження. Трудова міграція має економічну природу і має досліджуватися на рівні країн-учасників обміну людськими ресурсами, індивідуальному рівні (мігранта та його людського капіталу). Міграція є об'єктом статистичного аналізу і прогнозу, на жаль в Україні їх можливості обмежені через проблему недообліку міграції [7, с. 57] (система обліку і статистики міграції поділяється на державну та відомчу, кожна з яких орієнтована на різні цілі, має власну методологічну базу). Загальний коефіцієнт міграційного приросту населення (на 10000 осіб наявного населення) в Україні станом на 2010 р. становив 2,4, і з кожним роком зростав, і у 2014 р. уже склав 6,6 [6]. Міграційний приріст населення у 2010 р. – 9707 осіб, 2011 р. – 10349 осіб, 2012 р. – 45491 осіб, у 2013 р. зменшився до 19975 осіб, то в 2014 р. уже становив 25929 осіб [6]. Даний показник характеризує різницю між кількістю прибулих в Україну та кількістю вибулих за її межі.

Проведений аналіз розподілу міжнародних мігрантів за країнами в'їзду в 2010-2013 рр. (рис. 1) [10, с. 282] свідчить, що збільшилась кількість прибулих в державу з усіх країн Європи, окрім Молдови у 2010 р. кількість приїжджених становила 3728 осіб, то в 2013 р. зменшилася на 474 особи (склала – 3254 особи). Відбулося суттєве зростання міграційного населення з країн Америки, а саме варто виділити США, так як в 2010 р. даний показник становив 727 осіб і з кожним роком зростав, то 2013 р. уже сягнув позначки 1286 осіб. Темп приросту міграційного населення з країн Азії у 2012 р. (39309 осіб) у співвідношенні до 2011 р. (9076 осіб) становив – 433,1 %, а в 2013 р. порівняно із 2012 р. знизився до 62,3 %. Причиною цього стало зменшення у 2013 р. порівняно із 2012 р. в'їзду міграційного населення з усіх країн Азії, особливо варто відзначити вагоме зменшення прибулих, з таких країн, як: Туркменістан (менше на 4074 особи), Грузія (на 388 особи), Туреччина (на 405 особи). Розподіл міжнародних мігрантів із країни Африки характеризувався наступним чином: 2010 р. – 282 особи, 2011 р. – 287 осіб. Значно зріс даний показник у 2012 р. до 7949 осіб, відхилення якого сягнуло 7662 особи у співвідношенні до 2011 р. Незначно змінювалася кількість прибулих із країни Австралії та Океанії у 2010-2013 рр. (2010 р. – 26 осіб; 2011 р. – 24 особи; 2012 р. – 38 осіб; 2013 р. – 32 особи).

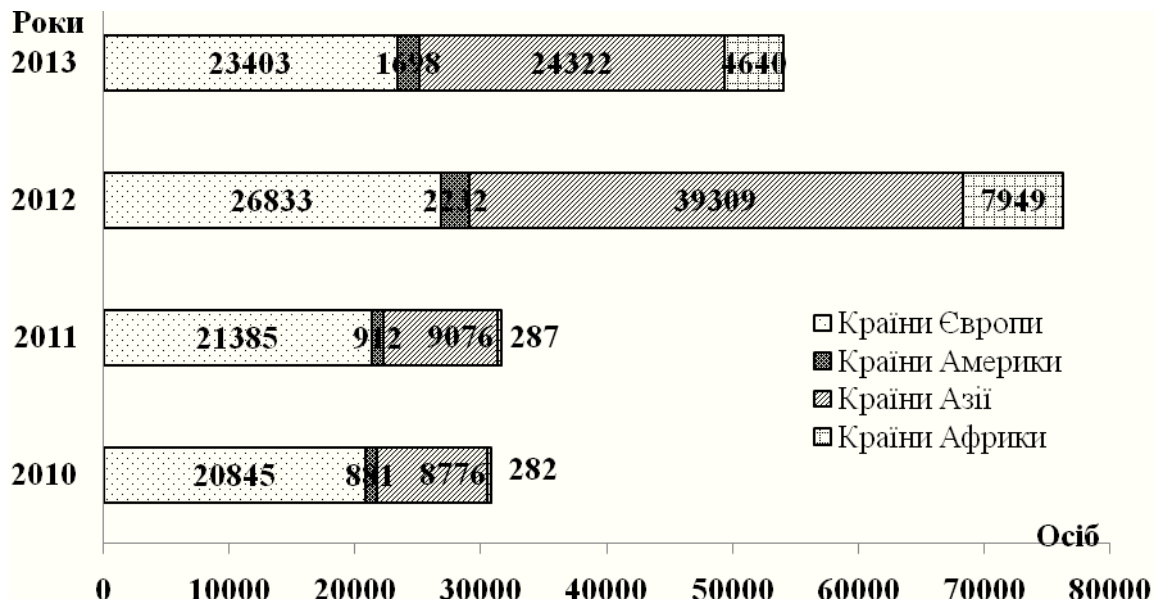

Рис. 1. Розподіл міжнародних мігрантів за країнами виїзду в Україну(за період з 2010–2013 рр.)

Джерело: побудовано автором на підставі [10, с.282]

Динаміку розподілу міжнародних мігрантів за країнами виїзду з України представлено на рис. 2[10, с. 283]. Даний показник, якщо аналізувати всього за країнами виїзду з держави у період з 2010 р. по 2012 р., суттєво не змінювався (2010 р. – 14677 осіб, 2011 р. – 14588 осіб, 2012 р. – 14517 осіб), лише в 2013 р. зріс до 22187 осіб. Найменше виїжджало нашого населення до країн Європи в 2012 р., це на 828 осіб менше порівняно із 2013 р. Причиною цього стало зменшення виїзду населення в такі країни Європи, як: Білорусь, Литва, Молдова, Польща, Угорщина, Чехія. Із країн Америки, варто виділити Канаду, оскільки в 2010 р. даний показник становив – 158 осіб, і з кожним роком зменшувався (2011 р. – 93 особи, 2012 р. – 92 особи), лише в 2013 р. сягнув 113 осіб. Темп приросту міграційного населення за розподілом виїзду із країн Азії у 2011 р. у співвідношенні до 2010 р. становив 140,5 %, то вже у 2013 р. порівняно до 2012 р. склав 257,9 %. Причиною різкого темпу зростання розподілу міжнародних мігрантів за країнами виїзду з держави стало суттєве збільшення у 2013 р. від'їзду населення до таких країн Азії, як: Туркменістан (2013 р. – 1615 осіб, то 2012 р. – лише 175 осіб); Узбекистан (2013 р. – 202 особи, то в 2012 р. – 95 осіб); Туреччина (2013 р. – 836 осіб, то у 2012 р. – 328 осіб); Таджикистан (2013 р. – 68 осіб, то в 2012 р. – 5 осіб); Грузія (2013 р. – 278 осіб, то у 2012 р. – 64 особи). Відбулося значне зростання виїзду з України міжнародних мігрантів до країн Африки: 2010 р – 25 осіб, 2011 р. – 111 осіб, 2012 р. – 268 осіб, 2013 р. – 1338 осіб, а темп приросту у 2013 р. у

співвідношенні до 2010 р. склав 5352 %. Зменшується кількість міжнародних мігрантів, які від'їздять з України до країн Австралії та Океанії, про це свідчить наступна динаміка: 2010 р. – 24 особи, 2011 р. – 16 осіб, 2012 р. – 25 осіб, то у 2013 р. лише 11 осіб.

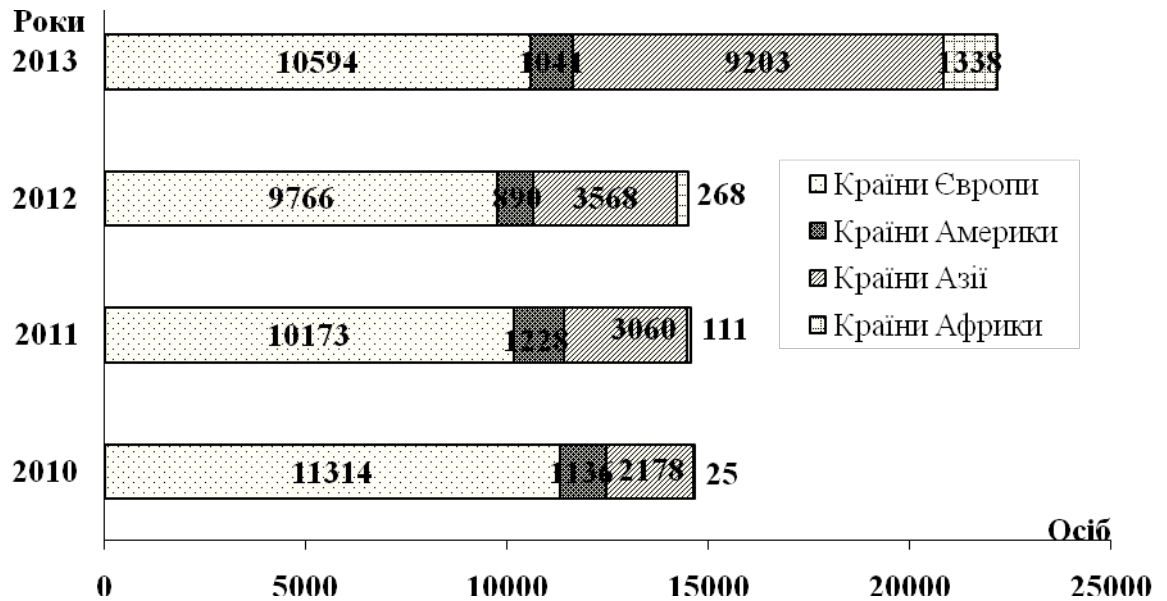

Рис. 2. Розподіл міжнародних мігрантів за країнами виїзду з України (за період з 2010–2013 рр.)

Джерело: побудовано автором на підставі [10, с. 283]

Для покращення показників проаналізованих вище та забезпечення сталого розвитку міграційної політики держави, слід зауважити, що політика регулювання трудової міграції за умови легальних форм зайнятості трудового мігранта (існування трудового контракту) має здійснюватися економічними методами та полягати в оптимізації трансакційних витрат обміну правами власності на робочу силу. Оптимізація трансакційних витрат стосується: витрат на одержання інформації про стан ринку праці в повному обсязі; вимірювання якості робочої сили та трудових послуг; ведення переговорів і укладання трудових контрактів; узгодження позицій та координації дій ринкових агентів; додержання норм трудового законодавства тощо. Для роботодавця повні витрати на робочу силу складаються з оплати праці та ціни здійснення трансакції, тобто трансакційних витрат. Варто зазначити, що за умови нелегальних форм зайнятості трудового мігранта мова повинна йти про мінімізацію або розподіл трансакційних витрат, щоб найм працівника став можливим, тобто про посилення ролі держави в реалізації права працівника на захист власності на робочу силу.

Реалізація ефективного функціонування міграційної політики на державному та міжнародному рівні в забезпеченні її сталого розвитку, повинна ґрунтуватися на розробці ефективного механізму регулювання міграційними процесами та проведенні імміграційного контролю з урахуванням вимог національної безпеки і потреб національних економік у використанні іноземної робочої сили [1]. Ефективна міграційна політика на міжнародному рівні має включати в себе інтереси держав, міжнародних організацій та міждержавних інституцій, оскільки їх взаємодія утворює глобальну систему регулювання міжнародною міграцією.

Механізм реалізації державної міграційної політики може полягати у розробці: спеціальних міждержавних програм стимулювання рееміграції робочої сили з українським громадянством; міждержавних програм професійної підготовки реемігрантів; міждержавних програм економічної допомоги Україні (як державі з масовою еміграцією) з боку інших розвинених країн; програм інформаційної та фінансової підтримки реемігрантів; міждержавних програм першого робочого місця в Україні для осіб, які навчалися в інших країнах за спеціальними програмами; порядку визнання неформальної освіти та навичок трудових мігрантів; програм, спрямованих на сприяння продовження освіти в Україні дітьми мігрантами; порядку звільнення від сплати мита при ввезенні особистого майна трудовими мігрантами, що повертаються (не частіше, ніж раз на три роки), а також митних пільг при ввезенні трудовими мігрантами товарів виробничого призначення з метою відкриття чи розширення власного бізнесу тощо.

Міграційна політика України має охоплювати систему правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів та інформаційне забезпечення урядових структур і громадських об'єднань для впорядкування міграційного простору, регулювання міграційного руху населення з позицій національних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури [4, с. 49].

Висновки. Державна міграційна політика повинна бути конструктивною і раціонально збалансованою, використовуючи досвід країн – традиційних експортерів та імпортерів робочої сили, формуватися з урахуванням стратегічних орієнтирів розвитку трудової міграції в Україні. Лише в такому випадку, міграційна політика держави може стати ефективним інструментом регулювання міждержавного обміну.

Науковою новизною отриманих результатів є набуті подальшого розвитку науково-практичні засади формування міграційної політики, інституційних, організаційних, економічних, соціальних, правових та інших механізмів, що, на відміну від існуючих, надають можливість забезпечення ефективною реалізацією державної та міжнародної міграційної політики. Практичним значенням дослідження є те, що науково обґрунтовані

рекомендації з питань ефективного функціонування міграційної політики на державному та міжнародному рівні нададуть змогу у її забезпеченні сталого розвитку та відповідності сучасним вимогам сьогодення.

Подальших наукових досліджень потребує виявлення пріоритетів реформування міграційної політики України в умовах загальноєвропейського співробітництва. Дослідження провідних сучасних механізмів, підходів і методів, що застосовуються країнами-членами Європейського співтовариства задля регулювання та оптимізації міграційних процесів, що надасть можливість максимально швидко та ефективно реформувати та покращити національне законодавство.

Література:

1. Баранник З. П. Інтелектуальна міграція як об'єкт статистичного дослідження [Електронний ресурс] / З. П. Баранник, І. О. Романенко // Ефективна економіка. – 2014. – № 6. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3096>
2. Бідак В. Я. Соціальна діагностика територіальних міграційних систем / В. Я. Бідак, С. О. Цапок // Регіональна економіка. – 2013. – № 1(67). – С. 114–122.
3. Біль М. М. Проблеми формування і розвитку інфраструктури територіальних міграційних систем / М. М. Біль // Регіональна економіка. – 2014. – № 2. – С. 66–73.
4. Горбачова І. Інституційні регулятори зовнішньої міграційної політики України / І. Горбачова // Україна: аспекти праці : науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2014. – № 4. – С. 46–51.
5. Гуменюк Ю. П. Всебічно збалансований розвиток та міжнародна міграція робочої сили: проблеми взаємовпливу / Ю. П. Гуменюк // Економіка промисловості. – 2011. – № 2–3. – С. 295–306.
6. Демографічна ситуація в Україні [Експрес-випуск від 15.01.2015 р. № 4/0/10.2 вн.-15] [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу до матеріалів : <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Кудлак В. Я. Україна в системі міжнародної міграції робочої сили / В. Я. Кудлак // Сталий розвиток економіки : всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Хмельницький : ПВНЗ «УЕП», 2013. – № 1. – С. 54–58.
8. Курій Л. О. Вирішення міграційних проблем в Україні і розвиток людського потенціалу / Л. О. Курій // Стратегічні пріоритети : науково-аналітичний збірник. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень. – 2012. – № 1 (22). – С. 113–120.
9. Малиновська О. А. Трудові мігранти та їхній внесок у соціально-економічний розвиток України / О. А. Малиновська // Регіональна економіка. – 2013. – № 3. – С. 82–93.
10. Населення України за 2013 рік: демографічний щорічник / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 292 с.